

ՀՀ ԱՐԱՐԱՏԻ ՄԱՐԶ RA ARARAT MARZ

Մարզկենտրոնը` ք. Արտաշատ	Marz centre Artashat town
Տարածաշրջանները` Արարատ, Արտաշատ, Մասիս	Territoires Ararat, Artashat, Masis
Քաղաքները` Արտաշատ, Մասիս, Արարատ, Վեդի	Towns Artashat, Masis, Ararat, Vedi

Տարածքը Territory	2 090 քառ. կմ/ sq. km
ՀՀ տարածքում մարզի տարածքի տեսակարար կշիռը Territory share of the marz in the territory of RA	7.0 %
Քաղաքային համայնքներ Urban communities	4
Գյուղական համայնքներ Rural communities	93
Քաղաքներ Towns	4
Գյուղեր Villages	95
Բնակչության թվաքանակը 2014թ. տարեվերջին Population number at the end of 2014	260.1 հազ. մարդ/ ths. persons
<i>այդ թվում`</i> <i>including:</i>	
քաղաքային urban	74.0 հազ. մարդ/ ths. persons
գյուղական rural	186.1 հազ. մարդ/ ths. persons
ՀՀ բնակչության ընդհանուր թվաքանակում մարզի բնակչության թվաքանակի տեսակարար կշիռը, 2014թ. Share of marz population size in RA population size, 2014	8.6 %
Քաղաքային բնակչության թվաքանակի տեսակարար կշիռը Share of urban population size	28.4 %
Գյուղատնտեսական նշանակության հողեր Agricultural land	156 916.2 հա/ ha
այդ թվում` վարելահողեր including: arable land	25 382.1 հա/ ha

Մարզի տարածքում է գտնվում Խոսրովի պետական արգելոցը (ծովի մակերևույթից 1 600-2 300 մ բարձրության վրա):

ՀՀ Արարատի մարզը հանրապետության տնտեսապես արագացած մարզերից է:

Մարզի տարածքով է անցնում հանրապետական նշանակության Երևան-Երասխ-Ղարաբաղ ավտոմայրուղին և Երևան-Երասխ երկաթուղին:

2014թ.-ին մարզի տնտեսության հիմնական հատվածների տեսակարար կշիռները ՀՀ համապատասխան ճյուղերի ընդհանուր ծավալում կազմել են.

- արդյունաբերություն՝ 10.2 %,
- գյուղատնտեսություն՝ 14.2 %,
- շինարարություն՝ 3.5 %,
- մանրածախ առևտուր՝ 2.0 %,
- ծառայություններ՝ 1.5 %:

Տնտեսության հիմքը **գյուղատնտեսությունն է**: Այն հիմնականում մասնագիտացած է խաղողագործության, պտղաբուծության և բանջարաբուծության մեջ:

Բեռնաուղևորափոխադրումները մարզում իրականացվում են ավտոմոբիլային տրանսպորտով:

Արդյունաբերության առաջատար ուղղությունները սննդամթերքի, ներառյալ՝ խմիչքների, արտադրություններն են և այլ ոչ մետաղական հանքային արտադրատեսակների արտադրությունը:

Մարզի բազմաճյուղ **արդյունաբերության** հիմնական և զլխավոր ուղղությունը մշակող արդյունաբերությունն է, որի մեջ առավել զարգացած են հետևյալ երեք ճյուղերը.

- ա) սննդամթերքի և ըմպելիքի արտադրություն (մրգերի, բանջարեղենի վերամշակում և պահածոյացում, թորած ալկոհոլային խմիչքների արտադրություն),
- բ) ծխախոտի արտադրություն (ծխախոտի խմորում՝ ֆերմենտացիա),
- գ) ոչ մետաղական հանքային արտադրանքի արտադրություն (ցեմենտի, կրի, ասբոցեմենտային իրերի արտադրություն, քարի կտրում և վերամշակում):

Արտաշատ քաղաքը (2014թ. տարեվերջին՝ 21.5 հազ. բնակիչ) մարզկենտրոնն է: Քաղաքը գտնվում է Երևանից 30 կմ հեռավորության վրա (հայոց պատմական մայրաքաղաք Արտաշատից 10 կմ հյուսիս-արևմուտք), զբաղեցնում է 800 հա տարածություն:

Քաղաքի արդյունաբերության հիմնական ուղղությունը մշակող **արդյունաբերությունն է**, որի մեջ հատկապես առանձնանում են սննդամթերքի և ըմպելիքի արտադրությունը (մրգերի, բանջարեղենի վերամշակում և պահածոյացում, թորած ալկոհոլային խմիչքների), ինչպես նաև ոչ մետաղական հանքային այլ արտադրանքի արտադրությունը (կղմինդրի, աղյուսի և թրծված կավից շինարարական արտադրատեսակների, բնական քարերից երեսպատման նյութերի արտադրությունը):

Քաղաքի տնտեսական կյանքում էական դեր ունի նաև **գյուղատնտեսությունը**, որի հիմնական ուղղությունը բուսաբուծությունն է:

The public nature reserve of Khosrov is situated in the territory of the marz (it is at a height of 1 600-2 300 m above sea level).

RA Ararat marz is one of the economically developed marzes of the republic.

Yerevan-Yeraskh-Gharabagh highway and Yerevan-Yeraskh railway of republican importance run through the territory **of the marz**.

In 2014 the share of economy main branches of RA Ararat marz in total volume of correspondent branches of the republic comprised.

- industry 10.2 %,
- agriculture 14.2 %,
- construction 3.5 %,
- retail trade 2.0 %,
- services 1.5 %.

Economy is based on **agriculture**. It is mainly specialized in wine-growing, fruit-growing and vegetable-growing.

Freight and passenger transportations in the marz are implemented by road transport.

The leading trends of **industry** are manufacture of food products including beverages and manufacture of other non-metallic mineral products.

Manufacturing is the main and general trend of multibranch **industry** of the marz, of which the following three branches are more developed:

- a) manufacture of food products and beverage (processing and canning of fruit and vegetable, manufacture of distilled alcoholic beverages),
- b) manufacture of tobacco products (tobacco fermentation),
- c) manufacture of other non-metallic mineral products (manufacture of cement, lime carbonate, asbestos cement products, cutting and processing of stone).

Artashat town (in the end of 2014 comprised 21.5 ths. inhabitants) is the centre of the marz. The town is situated in 30 km distance from Yerevan (in 10 km distance to the North-West from historical Armenian town- Artashat); it occupies the area of 800 ha.

Manufacturing is the main trend of **industry** of the town, in which manufacture of food products and beverages (processing and canning of fruit and vegetable, manufacture of distilled alcoholic beverages) as well as manufacture of other non-metallic mineral products (food products processing and preserving of fruit and vegetables, manufacture of paper and paperboard) and manufacture of tobacco products (tobacco fermentation) comprise prevailing part.

Agriculture is of great importance in the economic life of the town as well, in which cultivation is the main trend.

Արարատ քաղաքը (2014թ. տարեվերջին՝ 20,4 հազ. բնակիչ) գտնվում է Երևանից 47 կմ հեռավորության վրա, հիմնադրվել է 1936թ.: Հայտնի է որպես արդյունաբերական կենտրոն: Քաղաքի **արդյունաբերության** հիմնական ուղղությունը մշակող արդյունաբերությունն է, որի մեջ իր գերակշիռ տեղն ունի ոչ մետաղական հանքային և այլ արտադրանքի արտադրությունը (ցեմենտի, կրի և ասբոցեմենտային իրերի արտադրությունը):

Վեդի քաղաքը (2014թ. տարեվերջին՝ 11,6 հազ. բնակիչ) գտնվում է Վեդի գետի աջ ափին, Երևանից 48կմ հեռավորության վրա: Քաղաքի արդյունաբերության հիմնական ուղղությունը մշակող արդյունաբերությունն է, որում կարևոր տեղ է զբաղեցնում բնական քարերից երեսապատման նյութերի, էլեկտրական և հսկիչ սարքերի ու սարքավորումների, պլաստմասսաներից պատրաստվող շինարարական իրերի արտադրությունը:

Քաղաքի տնտեսական կյանքում էական դեր ունի նաև **գյուղատնտեսությունը**, որի հիմնական ուղղությունը դաշտավարությունն է:

Մասիս քաղաքը (2014թ. տարեվերջին՝ 20,5 հազ. բնակիչ) գտնվում է Հրազդան գետի ձախ ափին, Երևանից 14 կմ հեռավորության վրա: Խոշոր երկաթուղային ապրանքային կայան է, որն ունի միջմարզային նշանակություն և սպասարկում է Երևան քաղաքին:

Քաղաքի **արդյունաբերության** հիմնական ուղղությունը մշակող արդյունաբերությունն է, որի մեջ գերակշիռ տեղ է զբաղեցնում սննդամթերքի արտադրությունը (մրգերի և բանջարեղենի վերամշակում և պահածոյացում), թղթից և սովարաթղթից արտադրատեսակների արտադրություն և ծխախոտի ապրանքների արտադրությունը (ծխախոտի խմորում՝ ֆերմենտացիա):

Ararat town (in the end of 2014 comprised 20,4 ths. inhabitants) is situated in 47 km distance from Yerevan and it was found in 1936. It is known as an industrial centre. Manufacturing is the main trend of **industry** of the town, in which manufacture of other non-metallic mineral products (manufacture of cement, lime carbonate, asbestos cement products) comprises its prevailing part.

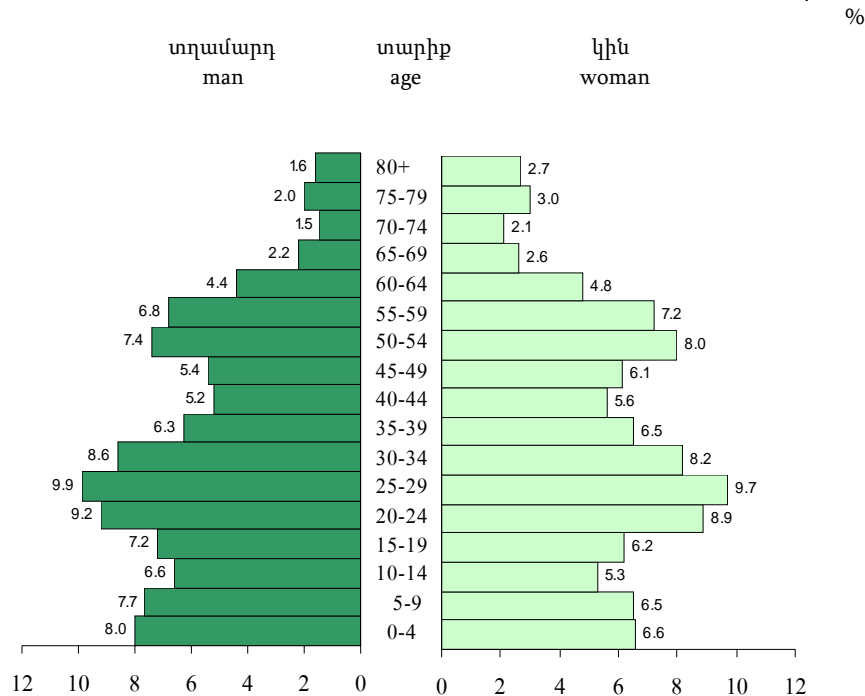
Vedi town (in the end of 2014 comprised 11,6 ths. inhabitants) is situated on the right bank of Vedi River, in 48 km distance from Yerevan. Manufacturing is the main trend of industry of the town, in which manufacture of clothing materials from natural stones, manufacture of electrical equipment and control apparatus, manufacture of builders' ware of plastic are of great importance

Agriculture is of great importance in the economic life of the town as well, in which cultivation is the main trend.

Masis town (in the end of 2014 comprised 20,5 ths. inhabitants) is situated on the left bank of Hrazdan River, in 14 km distance from Yerevan. It is a big railway and goods transporting station, which is of interregional importance and supplies Yerevan city.

Manufacturing is the main trend of **industry** of the town, in which manufacture of wood and wood products (manufacture of wood sawing and planing, manufacture of unassembled wooden flooring including manufacture of parquet) and manufacture of tobacco products (tobacco fermentation) comprise prevailing part.

ՄՇԱԿԱՆ ԲՆԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆՆ ԸՍՏ ՏԱՐԻՔԱՅԻՆ ԽՄԲԵՐԻ, 2015թ. հունվարի 1-ի դրությամբ
DE JURE POPULATION BY AGE-SPECIFIC GROUPS, 2015 as of January 1

ՄԱՆՐԱԾԱՆ ԱՌԵՎՏՐԻ ՕԲՅԵԿՏՆԵՐ
RETAIL TRADE UNITS

	Քանակը Number					
	2010	2011	2012	2013	2014	
Մանրածախ առևտրի օբյեկտներ, ընդամենը	1 266	1 281	1 316	1 172	1 184	Retail trade units, total
<i>այդ թվում՝</i>						<i>including</i>
խանութներ	1 082	1 092	1 127	1 027	1 037	shops
կրպակներ	118	122	111	77	75	kiosks
գյուղատնտեսական արտադրանքի շուկաներ	1	1	1	1	1	markets of agricultural produce
սպառողական ապրանքների շուկաներ	3	3	3	3	3	markets of consumer goods
առևտրի այլ օբյեկտներ	62	63	74	64	68	other trade units

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ
EDUCATIONAL INSTITUTIONS

	Քանակը Number					
	2010	2011	2012	2013	2014	
Պետական նախադպրոցական	66	73	74	75	77	State pre-school
Պետական հանրակրթական	112	112	112	112	112	State general educational
Երաժշտական, արվեստի, գեղարվեստի դպրոցներ, մանկապատանեկան ստեղծագործական կենտրոններ	22	22	22	22	23	Musical, art schools, creative centers for junior
Պետական նախնական մասնագիտական (արհեստագործական) ուսումնական ¹	1	1	1	1	1	State preliminary vocational educational ¹
Պետական միջին մասնագիտական ուսումնական	4	4	4	4	4	State middle vocational educational
Ոչ պետական միջին մասնագիտական ուսումնական	2	2	2	-	-	Non-state middle vocational educational

ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՀԱՄԱՅՆՔՆԵՐ
URBAN COMMUNITIES

Համայնքի անվանումը	Community name	Բնակավայրի անվանումը	Settlement name	Մշտական բնակչության թվաքանակը 2015թ. հունվարի 1-ի դրությամբ, մարդ * Population de jure number as of January 1, 2015, people *
Արտաշատ	Artashat	ք. Արտաշատ	t. Artashat	21 475
Մասիս	Masis	ք. Մասիս	t. Masis	20 533
Արարատ	Ararat	ք. Արարատ	t. Ararat	20 369
Վեդի	Vedi	ք. Վեդի	t. Vedi	11 599

¹ Ներառյալ այն միջին մասնագիտական ուսումնական հաստատությունները, որոնք իրականացնում են նախնական (արհեստագործական) ծրագիր:

Including those middle vocational educational institutions, which implement preliminary vocational program.

ԳՅՈՒՂԱԿԱՆ ՀԱՄԱՅՆՔՆԵՐ
RURAL COMMUNITIES

	Համայնքի անվանումը	Community name	Բնակավայրի անվանումը Settlement name	Մշտական բնակչության թվաքանակը 2015թ. հունվարի 1-ի դրությամբ, մարդ ** Population de jure numberas of January 1, 2015, people **
Արտաշատի տարածաշրջան Artashat district				
1	Աբովյան	Abovyan		1 444
2	Ազատական	Azatavan		3 044
3	Այգեզարդ	Aygezard		3 012
4	Այգեպատ	Aygepat		1 689
5	Այգեստան	Aygestan		2 418
6	Արաքսավան	Araksavan		840
7	Արևշատ	Arevshat		2 371
8	Բերդիկ	Berdik		1 002
9	Բերքանուշ	Berkanush		2 037
10	Բաղրամյան	Baghramyan		1 951
11	Բարձրաշեն	Bardsrashen	•Բարձրաշեն Bardsrashen •Կաթավաքերդ Kaqavaberd	1 584
12	Բյուրավան	Byuravan		1 468
13	Բուրաստան	Burastan		2 055
14	Գետազատ	Getazat		2 007
15	Դալար	Dalar		2 541
16	Դեղձուտ	Deghdsut		947
17	Դիմիտրով	Dimitrov		1 351
18	Դիտակ	Ditak		788
19	Դվին	Dvin		2 919
20	Ոստան	Vostan		3 041
21	Ջրաշեն	Jrashen		1 834
22	Հովտաշեն	Hovtashen		1 112
23	Հնաքերդ	Hnaberd		699
24	Լանջազատ	Lanjazat		1 498
25	Վերին Դվին	Verin Dvin		2 200
26	Վերին Արտաշատ	Verin Artashat		4 500
27	Վարդաշեն	Vardashen		629
28	Կանաչուտ	Kanachut		1 355
29	Մասիս	Masis		1 497
30	Քաղցրաշեն	Qaghtsrashen		3 115
31	Մխչյան	Mkhchyan		5 084
32	Մրգավետ	Mrgavet		2 404
33	Մրգավան	Mrgavan		2 050
34	Մրգանուշ	Mrganush		1 316
35	Շահումյան	Shahumyan		4 555
36	Նարեկ	Narek		1 306
37	Նորաշեն	Norashen		3 510
38	Նշավան	Nshavan		1 713
Արարատի տարածաշրջան Ararat district				
1	Ավշար	Avshar		5 187
2	Արալեզ	Aralez		2 611
3	Արարատ	Ararat		8 710
4	Արմաշ	Armash		2 686

	Համայնքի անվանումը	Community name	Բնակավայրի անվանումը Settlement name	Մշտական բնակչության թվաքանակը 2015թ. հունվարի 1-ի դրությամբ, մարդ ** Population de jure numberas of January 1, 2015, people **
5	Այգավան	Aygavan		4 535
6	Գինեվետ	Ginevet		727
7	Գոռավան	Goravan		2 889
8	Դաշտաքար	Dashtaqar		682
9	Երասխ	Yeraskh		902
10	Եղեգնավան	Yeghegnavan		2 031
11	Զանգակատուն	Zangakatun		1 229
12	Շաղափ	Shaghap		1 026
13	Ոսկետափ	Vosketap		5 171
14	Պարույր Սևակ	Paruyr Sevak	•Պարույր Սևակ Paruyr Sevak •Տիգրանաշեն Tigranashen	796
15	Ուրցյանջ	Urtsalanj		209
16	Ուրցածոր	Urtsadorsor		3 246
17	Լանջառ	Lanjar		215
18	Լանջանիստ	Lanjanist		222
19	Լուսառատ	Lusarat		2 755
20	Լուսաշող	Lusashogh		687
21	Նոյակերտ	Noyakert		2 119
22	Նոր կյանք	Nor Kyanq		2 914
23	Նոր ուղի	Nor Ughi		945
24	Սուրենավան	Surenavan		2 610
25	Սիսավան	Sisavan		2 258
26	Տափերական	Taperakan		3 967
27	Վարդաշատ	Vardashat		243
28	Վանաշեն	Vanashen		2 681
29	Փոքր Վեդի	Pokr Vedi		3 298
Մասիսի տարածաշրջան Masis district				
1	Ազատաշեն	Azatashen		758
2	Այնթափ	Ayntap		9 041
3	Արբաթ	Arbat		1 943
4	Արգավանդ	Argavand		1 897
5	Արևաբույր	Arevabuyr		1 237
6	Գեղանիստ	Geghanist		2 945
7	Գետափնյա	Getapnya		1 458
8	Դաշտավան	Dashtavan		2 276
9	Դարակերտ	Darakert		2 654
10	Դարբնիկ	Darbnik		1 270
11	Զորակ	Zorak		1 977
12	Խաչփառ	Khachpar		1 982
13	Հայանիստ	Hayanist		2 058
14	Հովտաշատ	Hovtashat		3 766
15	Ղուկասավան	Ghukasavan		2 251
16	Մարմարաշեն	Marmarashen		3 702
17	Նիզամի	Nizami		1 299
18	Նորաբազ	Norabats		2 498
19	Նորամարգ	Noramarg		2 029
20	Նոր Խարբերդ	Nor Kharberd		7 105
21	Նոր Կյուրին	Nor Kyurin		1 035
22	Ջրահովիտ	Jrahovit		1 289
23	Ռանչպար	Ranchpar		1 342
24	Սայաթ –Նովա	Sayat-Nova		2 388
25	Սիս	Sis		1 507
26	Սիփանիկ	Sipanik		633

**ՀՀ ԱՐԱՐԱՏԻ ՄԱՐԶԻ ՊԱՅՄԱՆԱԿԱՆ 10 000 ԲՆԱԿԻՉ ՈՒՆԵՑՈՂ ՀԱՄԱՅՆՔԻ
ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ՄԻ ՇԱՐՔ ԲՆՈՒԹԱԳՐԻՉՆԵՐ, 2014թ.
SOME SOCIAL INDICATORS OF DISTRICT COMMUNITY WITH 10 000
POPULATION IN RA ARARAT MARZ, 2014**

	Ընդամենը Total	նրանցից՝ including:		
		կանայք ¹ women ¹	սղամարդիկ ¹ men ¹	
Բնակչությունը, մարդ	10 000	5 128	4 872	Population, person
Ծնվածներ, մարդ	144	67	77	Births, person
Մահացածներ, մարդ	87	43	44	Deaths, person
Ամուսնություններ	65	X	X	Marriages
Ամուսնալուծություններ	14	X	X	Divorces
Մեկ բնակչի ապահովվածությունն ընդհանուր բնակավայրերում, քառ.մ	32.7	X	X	Total area of housing stock provided per inhabitant, square metre
Կրթության ոլորտ, հաճախումը կրթօջախներ, մարդ՝				Education sphere, attendance to educational institutions, person
նախադպրոցական	241	117	124	pre-school
հանրակրթական	1 230	590	640	general schools
երաժշտական, արվեստի, գեղարվեստի դպրոցներ, մանկապատանեկան ստեղծագործական կենտրոններ	114	79	35	musical, art schools, creative centers for children
նախնական մասնագիտական (արհեստագործական)	7	1	6	preliminary vocational
միջին մասնագիտական	53	25	28	middle vocational
բարձրագույն մասնագիտական	-	-	-	higher vocational
Առողջապահության ոլորտ՝				Public health sphere
հաճախել են պոլիկլինիկա տարվա ընթացքում (հաճախումների քանակը)	33 716	annual attendance to polyclinic during the year (number of attendances)
Մարզիկներ, մարդ	49	3	46	Athletes, person
Զբաղվածներ, մարդ	3 950	1 936	2 014	Employed, person
նրանցից՝ գիտական հիմնարկներում	1	1	0.0	of which - in Science establishments
նրանցից՝ գիտության դոկտոր	0.0	0.0	0.0	of which - doctors of Science
գիտության թեկնածուներ	0.0	0.0	0.0	candidates of Science
ուսուցիչներ	121	105	16	teachers
բժիշկներ	18	physicians
միջին բուժանձնակազմ	40	paramedical personnel
Գործազուրկներ, մարդ	320	283	37	Unemployed, person
Սոցիալական ապահովության ոլորտ				Social insurance sphere
ընդամենը կենսաթոշակառուներ, տարեվերջի դրությամբ, մարդ	1 392	836	556	total pensioners/ as of the end of the year/ person
աղքատության ընտանեկան նպաստ և միանվագ դրամական օգնություն ստացող ընտանիքներ	315	X	X	families that get poverty family benefit and one-time benefit
Հաճախումների քանակը տարվա ընթացքում				Annual attendance during the year
գրադարան	12 820	library
թատրոն	587	theatre
համերգ	-	-	-	concert
թանգարան	784	museum
Իրավական ոլորտ				Law sphere
հանցագործության դեպքերի քանակը, տարվա ընթացքում	44	X	X	total crimes, during the year
այդ թվում՝ ոչ մեծ ծանրության	26	X	X	of which - not grave crime
միջին ծանրության	12	X	X	medium crime
ծանր	6	X	X	grave crime
առանձնապես ծանր	0.0	X	X	special grave crime

¹ Ցուցանիշները հաշվարկային են:
The indicators are accountable.